

Civiele procedure

de Rechtspraak

Als mensen en bedrijven een conflict krijgen dat zij zelf niet kunnen oplossen, volgt soms een rechtszaak. In deze brochure leest u hoe de behandeling van de zaak verloopt.

Inhoud

Wat is civiel recht?	3
De deelnemers aan een civiele procedure	3
De rol van getuigen in een civiele procedure	7
Bewijsstukken	8
Het vonnis	9
In beroep tegen de beslissing van de rechter	9
De uitvoering van het vonnis	9
Begrippen	10
Organisaties en adressen	12

Wat is civiel recht?

Elke dag verrichten wij juridische handelingen. We kopen bijvoorbeeld brood. Op dat moment sluiten we een overeenkomst met de bakker. We huren een huis, en hebben daarvoor een huurovereenkomst getekend. En wie werkt, heeft vaak een arbeidsovereenkomst op zak. Wonen, werken, lenen, winkelen en trouwen, het zijn allemaal juridische handelingen.

Het civiele recht regelt de juridische handelingen tussen burgers onderling, tussen burgers en bedrijven en tussen bedrijven onderling. Het civiele recht wordt daarom ook wel "burgerlijk" recht genoemd. Het gaat in dit recht om handelingen waarmee de overheid zich niet bemoeit. Dat is het verschil tussen civiel recht, strafrecht en bestuursrecht.

Als burgers en/of bedrijven een conflict krijgen dat zij zelf niet kunnen oplossen, volgt soms een proces. De belangrijkste partijen in een civiel proces zijn de eiser en de gedaagde. Daarnaast spelen getuigen en deskundigen soms een rol. In deze brochure staat beschreven hoe een proces verloopt dat met een dagvaarding begint. Er zijn ook rechtszaken die met een verzoekschrift beginnen, zoals veel familiezaken en het verzoek voor het ontbinden van een arbeidsovereenkomst. De verzoekschriftprocedure loopt anders dan de dagvaardingsprocedure. Een verzoekschriftprocedure wordt ingeleid door een verzoekschrift in plaats van een dagvaarding. De partijen bij deze procedure worden door de griffie van de rechtbank opgeroepen om te verschijnen. Zij worden aangeduid als verzoeker en verweerder.

Juridische zaken zijn soms moeilijk te begrijpen, omdat rechters en advocaten speciale woorden en begrippen gebruiken. Een aantal van die woorden en begrippen vindt u terug achterin deze brochure, met een korte uitleg.

De deelnemers aan een civiele procedure

De civiele rechter Burgers die een conflict hebben, kunnen hun geschil voorleggen aan de civiele rechter. De rechter kijkt naar de feiten die de partijen naar voren brengen en luistert naar hun argumenten. Op basis hiervan neemt hij een beslissing.

Iedere rechtbank heeft verschillende afdelingen of teams. De rechter die civiele procedures behandelt, werkt bij de afdeling civiel of handelt kantonzaken af.

Kantonzaken zijn zaken waar sprake is van onderwerpen als:

- een arbeidsovereenkomst of CAO;
- huur;
- agentuur, huurkoop of pacht;
- consumentenkoop;
- een krediettransactie zoals bedoeld in de wet op het consumentenkrediet, bijvoorbeeld een persoonlijke lening die u afsluit voor een nieuwe wasmachine;
- een geldvordering tot € 25.000,-.

De afdeling civiel van de rechtbank behandelt alle andere zaken tussen burgers en/of bedrijven.

Eiser en gedaagde In een civiele procedure zijn er altijd minstens twee partijen. De ene partij heet eiser. Hij begint de procedure met een vordering. De andere partij heet gedaagde. Hij moet zich in het proces tegen de vordering verweren.

De advocaat of gemachtigde Wie een conflict heeft en een proces wil beginnen moet meestal een advocaat zoeken. Vaak is dat verplicht. Alleen bij kantonzaken hoeft u geen advocaat in te schakelen. Toch is het wel verstandig juridische hulp te zoeken. Het voeren van een procedure is namelijk vaak ingewikkeld. Bij de kantonrechter kunt u zich laten helpen door een advocaat, maar ook door bijvoorbeeld een deurwaarder of iemand van de vakbond. Als u iemand inschakelt die geen advocaat is, moet u hem of haar machtigen. Bent u op zoek naar een advocaat, of wilt u meer informatie over juridische procedures, dan kunt u contact opnemen met het Juridisch Loket in uw buurt. Achterin deze brochure staan de contactgegevens.

Een procedure kost geld Juridische hulp kost geld. Als u deze hulp niet of niet helemaal kunt betalen, kunt u in aanmerking komen voor gefinancierde rechtsbijstand. In dat geval neemt de overheid een deel van de kosten voor haar rekening. De Raad voor Rechtsbijstand regelt in dat geval de betaling van een advocaat. Of u gefinancierde rechtsbijstand kunt krijgen, hangt af van uw financiële situatie. De Raad voor Rechtsbijstand kan hierover meer vertellen. De website vindt u achterin deze brochure.

Ook de juridische procedure zelf kost geld. De eiser moet een bedrag aan de rechtbank betalen voordat de procedure begint. Dat wordt het griffierecht

genoemd. Hoe hoger het bedrag dat de eiser vordert, hoe hoger de griffierechten. Soms moet ook de gedaagde griffierecht betalen.

Dagvaarding Nederland telt elf rechtbanken. De woon- of vestigingsplaats van de gedaagde bepaalt meestal welke rechtbank de zaak behandelt. De procedure begint met het uitbrengen van een dagvaarding. In de dagvaarding moet de eiser uitleggen wat het conflict precies is, wat hij van de gedaagde wil en welke bewijzen hij heeft. Meestal stelt een deurwaarder of een advocaat de dagvaarding op. Een gerechtsdeurwaarder bezorgt de dagvaarding bij de gedaagde. Alleen in uitzonderingsgevallen mag de dagvaarding per post worden bezorgd.

De eerste zitting In de dagvaarding staat op welke dag en op welk tijdstip de zaak wordt behandeld. Het is niet nodig dat de partijen tijdens de zitting persoonlijk aanwezig zijn; ze kunnen hun standpunt ook schriftelijk kenbaar maken. Tijdens de eerste zitting kijkt de rechter vooral of de proceshandelingen goed en op tijd zijn gedaan. Zo beoordeelt hij of de dagvaarding aan alle eisen voldoet. De rechter stelt ook een termijn waarbinnen de gedaagde moet reageren. Die reactie noemen we verweer.

Enkel- of meervoudig Kantonzaken worden enkelvoudig behandeld. Dat betekent dat één rechter de beslissing neemt. De rechter wordt tijdens de zitting geholpen door een griffier. De griffier maakt aantekeningen van wat er op de zitting wordt gezegd. Bij de sector civiel kunnen de zaken zowel enkelvoudig als meervoudig worden behandeld. In het laatste geval beoordelen drie rechters de zaak. Ook zij worden daarbij geholpen door een griffier. Rechtbanken maken zelf uit of zij een zaak enkel- of meervoudig behandelen. Voor het verloop van de procedure maakt dat niets uit.

Verstek Als de gedaagde niet reageert op de dagvaarding en ook niet op de zitting verschijnt, verleent de rechtbank verstek. Dit gebeurt op de eerste zitting of binnen enkele weken na de eerste zitting. Als de rechtbank verstek verleent, neemt de rechter meestal de eis van de eiser in zijn vonnis over. De gedaagde moet in dat geval bijna altijd de kosten betalen. Het gaat dan om de kosten van de dagvaarding, de griffierechten en de kosten die de eiser heeft betaald aan rechtsbijstand.

De gedaagde kan tegen een verstekvonnis in verzet gaan bij de rechtbank. Dat is iets anders dan hoger beroep. De gedaagde moet nu de eiser door een deurwaarder laten dagvaarden. De procedure begint als het ware opnieuw.

Uitstel van de procedure Rechtbanken verlenen niet zo snel uitstel van een zaak. Om uitstel aan te vragen, zal er een schriftelijk verzoek moeten worden gedaan. Dit moet voorafgaand aan de zitting zijn gebeurd. Bij dit verzoek moet er duidelijk worden aangegeven waarom uitstel nodig is.

Verweer Als de gedaagde het niet eens is met de vordering van de eiser, kan hij daartegen verweer voeren. In het verweer schrijft de gedaagde zo duidelijk mogelijk waarom hij de vordering onterecht vindt. De gedaagde moet ook aangeven welke bewijzen hij heeft. Het verweer wordt ook wel conclusie van antwoord genoemd. Het schriftelijke verweer moet u als gedaagde bij de griffie van de rechtbank inleveren voor de inhoudelijke behandeling van de zaak. Als de zaak door de kantonrechter wordt behandeld, kan de gedaagde ook op zitting mondeling verweer geven.

Tegeneis Soms vindt de gedaagde dat hij ook iets heeft te vorderen van de eiser. Hij kan dan in een lopende procedure een vordering tegen de eiser instellen. Zo'n eis heet een tegeneis of een eis in reconventie. De rechtbank doet dan in één zaak uitspraak in beide geschillen.

Comparitie Na de ontvangst van het verweer kijkt de rechtbank of de partijen persoonlijk moeten verschijnen voor de rechter. Dat heet een comparitie. Een comparitie is een zitting waarop de eiser en de gedaagde de rechter mondeling extra informatie geven. De rechter kan ook een comparitie houden om te kijken of eiser en gedaagde tot een schikking kunnen komen. In dat geval worden de eiser en de gedaagde het alsnog met elkaar eens en wordt de rechtszaak zonder vonnis beëindigd.

Na de comparitie Na de comparitie beslist de rechter hoe de procedure verder verloopt. De rechtbank informeert de partijen hierover schriftelijk. De rechter kan zonder verdere stappen vonnis wijzen. Hij kan ook de eiser en de gedaagde de gelegenheid geven hun mening schriftelijk of mondeling nog eens extra toe te lichten. Een toelichting van de eiser heet repliek. Een toelichting van de gedaagde op zijn verweer wordt dupliek genoemd. De rechter kan ook aan de eiser of de gedaagde vragen met extra bewijs te komen. De partijen kunnen bewijs schriftelijk leveren door stukken te overhandigen, getuigen te laten horen of een deskundige in te schakelen.

Mediation naast rechtspraak Zowel in civiele als kantonzaken kunnen partijen ook als de procedure al loopt, kiezen voor mediation. Mediation is het door de partijen zelf gezamenlijk oplossen van hun conflict via bemiddeling door een onafhankelijke derde, de mediator. Zie voor meer informatie de brochure Mediation naast rechtspraak in civiele en kantonzaken.

Kort geding of bodemprocedure In sommige situaties is het belangrijk om heel snel een uitspraak van de rechter te hebben. Denk bijvoorbeeld aan een staking of een ontruiming van een woning. In die gevallen kan een partij een kort gedingprocedure starten. Bij een kort geding behandelt een rechter (ook wel een voorzieningenrechter genoemd) de zaak mondeling, en doet hij meestal binnen 14 dagen een uitspraak. In geval van hoge spoed kan de rechter ook binnen 24 uur een uitspraak doen. Als een van de partijen het niet eens is met deze uitspraak, kan hij in hoger beroep gaan bij het gerechtshof of een gewone procedure beginnen. Zo'n procedure heet dan een bodemprocedure. De uitspraak van de rechter in kort geding blijft gelden tot het moment waarop de rechter uitspraak doet in de bodemprocedure.

De rol van getuigen in een civiele procedure

Soms wil een rechter in een zaak getuigen horen. De getuige wordt opgeroepen via een dagvaarding of een aangetekende brief. Hierin staat waar en wanneer de getuige moet verschijnen.

Rechten en plichten van getuigen Wie opgeroepen wordt als getuige is verplicht voor de rechtbank te verschijnen. Als hij zonder geldige reden wegblijft, kan de politie hem komen halen. Een getuige is eveneens verplicht om een verklaring af te leggen. Doet hij dat niet, dan kan de rechter hem laten gijzelen. In dat geval wordt de getuige opgesloten in een huis van bewaring.

Als een getuige moet werken op de dag dat hij is opgeroepen, moet zijn werkgever hem de gelegenheid bieden om een getuigenverklaring af te leggen. Als de getuige ver weg woont, kan hij vragen of hij zijn verklaring mag afleggen bij een rechtbank bij hem in de buurt. Hij vraagt dat aan wie hem heeft opgeroepen. Degenen die de getuige heeft opgeroepen moet de kosten vergoeden die de getuige maakt om voor de rechter te verschijnen. Het gaat dan bijvoorbeeld om reiskosten en gemiste inkomsten.

Verschoningsrecht In sommige gevallen is de getuige niet verplicht een verklaring af te leggen, omdat hij een verschoningsrecht heeft. De getuige kan een beroep doen op het verschoningsrecht als hij:

- familie is van de eiser of de gedaagde;
- door het afleggen van de verklaring strafbare feiten moet bekennen waarvoor hijzelf of iemand uit zijn familie kan worden vervolgd;
- een beroep heeft waarvoor een beroepsgeheim geldt. Dat is bijvoorbeeld het geval bij artsen, advocaten en notarissen.

Als de getuige denkt dat hij een beroep kan doen op het verschoningsrecht moet hij dat op de zitting zeggen. De rechtbank beslist of de getuige wel of geen verklaring hoeft af te leggen.

Meineed Voordat de getuige zijn verklaring aflegt, vraagt de rechtbank hem de eed of de belofte af te leggen. De getuigt zweert of belooft dan de waarheid te zullen spreken. Als hij daarna met opzet niet de waarheid vertelt, maakt hij zich schuldig aan meineed. Meineed is een misdrijf. De getuige kan hiervoor worden vervolgd.

Het verhoor De rechter is de eerste die een getuige vragen mag stellen. Daarna kunnen de eiser en de gedaagde vragen stellen. Als er meer getuigen zijn opgeroepen, worden die apart gehoord. De getuigen horen elkaars verklaringen dus niet.

De getuige kan alleen dingen vertellen die hij zelf heeft gezien of gehoord. Zijn mening doet er niet toe. De getuige moet vertellen wat hij zich herinnert. Weet hij iets niet meer precies, dan moet hij dat zeggen. De verklaring van de getuige wordt op papier gezet. Daarna wordt de verklaring aan de getuige voorgelezen, en moet hij de verklaring ondertekenen. Als de getuige vindt dat er iets in de verklaring moet worden veranderd, kan hij de rechtbank daarom vragen.

Bewijsstukken

Bewijsstukken zijn documenten waarmee de eiser of de gedaagde probeert aan te tonen dat hij gelijk heeft. Voorbeelden zijn nota's, contracten of garantiebewijzen. Het is verstandig alleen kopieën van bewijsstukken in te dienen. Alleen als de rechtbank daarom vraagt, moet u originele bewijsstukken laten zien.

Het vonnis

Aan het eind van de procedure doet de rechtbank een uitspraak. Deze uitspraak heet een vonnis. In het vonnis staat de beslissing van de rechtbank. De rechtbank kan de vordering van de eiser geheel of gedeeltelijk toewijzen of afwijzen. Soms neemt de rechter tijdens de procedure eerst een andere beslissing, bijvoorbeeld dat de partijen bepaalde feiten eerst moeten bewijzen. Zo'n beslissing heet een tussenvonnis.

Het is moeilijk te zeggen hoe lang een civiele procedure duurt. De duur hangt af van de hoeveelheid zaken die de rechtbank moet behandelen, de complexiteit van de zaak en het verloop van de procedure. Een getuigenverhoor maakt de procedure bijvoorbeeld langer.

Meestal moet de verliezende partij de proceskosten betalen. Proceskosten bestaan bijvoorbeeld uit de dagvaardingskosten, de kosten van griffierecht, de kosten van getuigen en een deel van de kosten voor de advocaat of de gemachtigde. De rechtbank stuurt het vonnis naar de eiser en de gedaagde, tenzij deze gebruik maakt van een advocaat of gemachtigde. Dan ontvangt zijn advocaat of gemachtigde het vonnis.

In beroep tegen de beslissing van de rechter

De eiser en de gedaagde kunnen hoger beroep instellen als zij het niet eens zijn met het vonnis. Als de zaak niet om geld gaat, is hoger beroep in beginsel altijd mogelijk. Gaat de zaak wel om geld, dan is hoger beroep alleen mogelijk als het belang hoger is dan € 1.750,-.

Hoger beroep moet worden ingesteld binnen drie maanden, nadat de rechter het vonnis heeft uitgesproken. Het gerechtshof behandelt het hoger beroep. De eiser en de gedaagde moeten hiervoor altijd gebruikmaken van een advocaat. Tegen een tussenvonnis kunt u alleen hoger beroep instellen als de rechter dat in het tussenvonnis zelf heeft bepaald.

De uitvoering van het vonnis

Als de rechter het vonnis heeft uitgesproken, moet de verliezende partij zo snel mogelijk doen wat de rechter heeft gezegd. Als de verliezende partij niet doet wat in het vonnis staat, kan de winnende partij een deurwaarder inschakelen.

De deurwaarder kan ervoor zorgen dat de andere partij doet wat de rechter heeft gezegd. Hij kan daarvoor dwangmiddelen gebruiken. Een voorbeeld van een dwangmiddel is bijvoorbeeld beslag leggen op bepaalde spullen. De kosten hiervan komen voor rekening van de verliezer.

Begrippen

Comparitie van partijen Een zitting waar de partijen persoonlijk voor de rechter verschijnen, meestal om te proberen tot een schikking te komen of om nadere informatie te geven.

Conclusie van antwoord Het verweer dat de gedaagde bij eerste gelegenheid tegen de eis naar voren brengt.

Dagvaarding Een oproep om voor de rechtbank te verschijnen.

Deurwaarder Een ambtenaar die vonnissen uitvoert en dagvaardingen en andere gerechtelijke stukken uitbrengt.

Dupliek Een extra uitleg van de gedaagde van zijn mening in tweede instantie.

Eiser, eisende partij Degene die een zaak voor de rechter brengt door een dagvaarding uit te brengen.

Enkelvoudige kamer Een zitting met één rechter die rechtspreekt. Zie ook Meervoudige kamer.

Gedaagde, gedaagde partij De partij die in de dagvaarding door de eiser wordt opgeroepen om voor de rechtbank te verschijnen.

Getuige Een persoon die tijdens een rechtszaak een verklaring onder ede aflegt over wat hij heeft gezien of gehoord.

Griffierecht Het bedrag dat de eiser en in sommige gevallen ook gedaagde, aan de rechtbank moet betalen als hij een civiele of kantonzaak begint.

Kort geding Een procedure voor de president van de rechtbank, waarbij iemand een maatregel vraagt in een spoedeisende zaak.

Meervoudige kamer Een kamer van een rechtbank die bestaat uit drie rechters. De meervoudige kamer beslist over zware of ingewikkelde zaken.

Meineed Niet de waarheid spreken nadat iemand dat wel heeft beloofd aan een rechter. Meineed is een misdrijf waarvoor iemand kan worden vervolgd.

Pleidooi Een mondelinge toelichting van een standpunt in een rechtszaak.

Reconventie of Tegeneis Een eis die de gedaagde indient tegelijk met zijn verweer.

Repliek De reactie van de eiser op het verweer van de gedaagde, of een extra uitleg van zijn vordering in tweede instantie.

Schikking Een tussentijdse overeenkomst tussen partijen waarmee het conflict is opgelost, voordat de civiele of kantonrechter een uitspraak heeft gedaan.

Toevoeging Een beslissing van de Raad voor Rechtsbijstand waardoor iemand recht heeft op gefinancierde rechtsbijstand.

Uitspraak Een algemene naam voor beslissingen van de rechter, zoals het vonnis.

Verstekvonnis of bij verstek veroordeeld zijn Een veroordeling die de rechter uitsprekt als de gedaagde niet is verschenen in de procedure.

Verschoningsrecht Het recht dat een getuige heeft om vragen van de rechter niet te beantwoorden. Een getuige kan dit recht hebben op grond van zijn familie-relatie met de verdachte of op grond van zijn beroep. Een getuige mag zich ook verschonen van het geven van een antwoord als hij zichzelf daardoor belast.

Verweer De argumenten die iemand aanvoert om de stellingen van de tegenpartij te ontkrachten.

Organisaties en adressen

Veel verschillende organisaties houden zich bezig met recht en rechtspraak. Wie meer informatie wil over de civiele procedure of over juridische zaken in het algemeen, kan zich richten tot de volgende organisaties.

Het Juridisch Loket

Het Juridisch Loket is een onafhankelijke organisatie waar iedere burger terecht kan voor gratis juridisch advies. Bij het Juridisch Loket werken mensen die vragen beantwoorden en adviezen geven, bijvoorbeeld op het gebied van werk, uitkeringen, huur, vreemdelingenzaken of consumentenzaken. Ook kunt u er informatie krijgen over gefinancierde rechtsbijstand. Meer informatie vindt u op de website www.hetjl.nl.

Raden voor rechtsbijstand

Wie zelf geen juridische hulp kan betalen, kan vragen om gefinancierde rechtsbijstand. De Raden voor rechtsbijstand zorgen daarvoor. Op de website www.rvr.org staat precies waaraan u moet voldoen om in aanmerking te komen voor gefinancierde rechtsbijstand. Ook vindt u er de adressen en kunt u lezen hoe u hulp kunt aanvragen.

Koninklijke beroepsorganisatie voor gerechtsdeurwaarders

Gerechtsdeurwaarders doen twee dingen. Ze zijn aan de ene kant ambtenaren die helpen bij de uitvoering van de rechtspraak. Aan de andere kant zijn zij juridische adviseurs die incasso-opdrachten uitvoeren. Op de website www.kbvg.nl vindt u adressen en meer informatie.

De gerechten

Nederland telt elf rechtbanken en vier gerechtshoven. Meer informatie over deze gerechten kunt u vinden op www.rechtspraak.nl.

Meer informatie

U vindt de rechterlijke organisatie ook op internet: www.rechtspraak.nl. Hier kunt u onder meer terecht voor adressen van rechtbanken, recente uitspraken en informatie over procedures bij de rechter.

Ook over andere onderwerpen op het gebied van rechtspraak zijn brochures beschikbaar. Een overzicht vindt u op de internetsite www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties. U kunt de brochures downloaden of bestellen.

Deze brochure is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak, afdeling Communicatie, postbus 90613, 2500 EH in Den Haag. Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend.

april 2013

